

*Ад'юнкт кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Боротьба зі злочинністю в широкому розумінні має два основні напрямки: кримінально-правовий та кримінологічний. Поняттям "кримінально-правова боротьба зі злочинністю" окреслюється діяльність спеціальних державних органів, громадських формувань та окремих громадян з виявлення, розкриття, розслідування злочинів, притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності. Кримінологічний аспект боротьби зі злочинністю представляє собою запобігання злочинам на основі усунення, послаблення, нейтралізації впливу кримінологічних чинників [2, С.162].

Злочинність неповнолітніх є частиною загальної злочинності в суспільстві і розвивається під впливом тих самих факторів, що і злочинність в цілому. Але існують певні відмінності з урахуванням особливостей неповнолітніх осіб, тому що основу виділення даного злочинця в окрему категорію становить віковий критерій, який збігається з віком кримінальної відповідальності неповнолітніх. Саме в такому віці відбувається формування особи, але цей процес проходить під впливом негативних соціально-психологічних причин, до яких відносяться

- недоліки у вихованні дітей сім'ями;
- негативний вплив оточуючих друзів, знайомих, однолітків;
- безробіття;
- недостатня профілактична робота в закладах освіти;
- відмінність дітей у матеріальному забезпеченні;
- послаблений контроль за неповнолітніми з боку правоохоронних органів та ін.

Згідно з резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 28 березня 1991 р., було запропоновано особливу увагу приділяти "політиці попередження", яка сприяє успішній підготовці молодих людей до життя в суспільстві, інтеграції в нього, особливо через сім'ю - як основну ланку відповідальну за первинну підготовку дітей до життя в суспільстві [4].

Злочинність неповнолітніх вимагає розроблення комплексу науково - обґрунтованих соціально-правових заходів, спрямованих на забезпечення прав і законних інтересів неповнолітніх, їх захист від злочинних посягань однолітків, які вживають наркотики.

ІВасильківська зазначає, що організація та проведення роботи з профілактики підліткової злочинності повинна спиратися на дві обставини. По-перше, в силу того, що особистість неповнолітнього перебуває в стадії формування, її злочинні прояви чутливіші до заходів протидії їм, ніж поведінка дорослих осіб. По-друге, процес становлення і розвитку особистості неповнолітнього злочинця відбувається здебільшого протягом тривалого часу і має певні закономірності, знання яких дає змогу своєчасно помітити відхилення й запобігти вчинення ним злочину [1, с. 95].

Система профілактичних заходів запобігання злочинності неповнолітніх визначається загальною та індивідуальною профілактикою. Загальні профілактичні заходи спрямовані на усунення чи нейтралізацію причин та умов злочинності. Так, комплекс заходів боротьби з насильством та жорстокістю є складовою загальної профілактики злочинів, оскільки вони знаходяться в причинному зв'язку з

багатьма видами злочинів. А вчинення злочинів з особливою жорстокістю та зухвалістю є сучасною негативною тенденцією злочинності неповнолітніх. Індивідуальна профілактика - це діяльність, спрямована на виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення правопорушень і здійснення впливу на них та їх оточуюче соціальне середовище (мікро середовище) з метою позитивної корекції поведінки цих осіб. Індивідуальна профілактична діяльність органів внутрішніх справ являє собою активний вплив на осіб та їх оточуюче середовище з використанням усіх повноважень, які надаються законом.

Важливу роль в індивідуальній профілактиці та запобіганні злочинності неповнолітніх відіграють навчальні заклади, в першу чергу школи. Сьогодні вирішення фінансово-економічних проблем відволікає педагогічні колективи від проведення виховної роботи з підлітками. Адаже хто, як не педагог, знаючи особливості характеру і темпераменту дитини, здатий вчасно помітити відхилення у поведінці та не допустити протиправні прояви в учнів.

Діяльність органів внутрішніх справ у запобіганні правопорушень неповнолітніх спрямована на:

- виявлення осіб, які схильні до вчинення злочинів та правопорушень;
- планування та розробку заходів профілактики;
- постановку на облік неповнолітніх та здійснення контролю за цими особами;
- проведення спільних зі службами у справах неповнолітніх рейдів по виявленню осіб, які вживають наркотики, ведуть антигромадський спосіб життя;
- відпрацювання закладів відпочинку по виявленню осіб, які втягують неповнолітніх у злочинну діяльність.

Індивідуальна профілактика починається з виявлення осіб, поведінка яких свідчить про реальну можливість вчинення ними злочинів та інших правопорушень. Повне виявлення таких осіб передбачає систематичне і

своєчасне надходження інформації з усіх можливих джерел. До основних джерел можуть бути віднесені: оперативно-профілактичні обліки, книги та журнали обліку подій, затриманих і доставлених до чергових частин, кримінальні справи, матеріали про відмову в порушенні кримінальної справи; матеріали про адміністративні або інші правопорушення; вироки суду, заяви й листи громадян; повідомлення державних і недержавних органів та організацій тощо [5, с.137].

Держава використовує різні заходи економічного, політичного, правового та виховного характеру, що відображається в низці нормативно-правових актів, спрямованих на боротьбу та запобігання злочинності неповнолітніх, а саме: Закони України "Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх"; Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції Комплексної програми профілактики правопорушень на 2006-2008 роки"; Програма реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів на 2003-2010 рр. Досягненням розвитку суспільства є включення до правових основ діяльності міліції міжнародних правових актів, які визнані Україною: "Попередження організованої злочинності і боротьба з нею", "Міжнародний пакт про цивільні і політичні права", "Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права", "Кодекс поведіння посадових осіб по підтримці правопорядку", "Декларація основних принципів правосуддя та жертв злочинів і зловживання владою", "Конвенція про права дитини".

Сьогодні перед нашим суспільством постає питання майбутнього держави. А майбутнє - це підрастаюче покоління, яке повинно виховуватися в дусі високої дисципліни та культури. Найбільш дієвими заходами по запобіганню злочинності неповнолітніх є правильно організована навчально-виховна

робота у школах, місцях проведення дрзвілля та організація цілеспрямованої профілактичної роботи, направленої на виявлення та усунення фактів, які породжують та провокують протиправну поведінку неповнолітніх. Таким чином, запобігання злочинності неповнолітніх в Україні вимагає адекватного реагування не тільки з боку правоохоронних органів, а й суспільства в цілому. Недопущення вчинення неповнолітніми злочинів є необхідною умовою в профілактиці ряду тяжких злочинів і злочинності взагалі.

Перелік посилань:

1. Васицьківська І. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні: деякі аспекти // *Право України*. - 2004. - № 1. - С. 95-98.

2. Давиденко Л.М. Запобігання злочинності як система профілактичних заходів та кримінологічна діяльність // *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. - 2002. - № 3. - С. 162-170.

3. Злочинність в Україні. Основні показники стану та структури злочинності за 2001-2005 роки: Стат. зб. - К., ВПЦ МВС України, 2006. - 201 с.

4. ООН в боротьбі за права человека // *Матеріали VIII Конгресса ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями*. - К., 2001.

5. Поголюцька С.Г. Проблеми профілактики ОВС правопорушень неповнолітніх // *Вісник Запорізького юридичного інституту*. - 2003. - № 4. - С.133-141.

УДК: [340. 131 : 61] : 342. 7 (477)

Книга М.М.

*ад'юнкта кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ*

**ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАВ І СВОБОД ОСІБ
ЩОДО ЯКИХ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПРИМУСОВІ ЗАХОДИ
МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ**

Забезпечення дотримання прав і свобод людини досягається шляхом створення системи певних гарантій. Під гарантіями прав і свобод людини розуміють відповідні умови, засоби і методи, які забезпечують практичну реалізацію і сприяють здійсненню кожною

людиною і громадянином закріплених Конституцією України прав і свобод, забезпечують можливість користування ними і захищати їх від будь-яких посягань [9, с. 5; 16, с. 326].

Гарантії прав і свобод людини також розглядають як систему норм-принципів, умов